

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ZURAWIA 4 skr. pt. 21

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-31

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BD/130/12/88

OPINIE O POTRZEBIE WPROWADZENIA ZMIAN
W KONSTYTUCJI PRL
Komunikat z badań

Maj 1988 r.

Na temat coraz częściej dyskutowanej w prasie potrzeby wprowadzenia zmian w Konstytucji PRL respondenci CBOS wypowiadali się dwukrotnie: w marcu (ogólnopolska próba udziałowa dorosłej ludności - 1499 osób) i kwietniu 1988 r. (ogólnopolska próba radnych szczebla podstawowego i wojewódzkiego - 1095 i 329 osób).

Odpowiadając na pytanie, czy zmiany w Konstytucji PRL są konieczne, nieznaczna większość (52,6%) badanych w marcu '88 uznała je za zbędne. Pozostali częściej uważali, że są one "konieczne i potrzebne" (27,7%) niż że "potrzebne, aczkolwiek niekonieczne" - 14,7% (4,5% respondentów nie miało w tej sprawie wyrobionego zdania). Nie odnotowano większych różnic w opiniach na ten temat wyrażonych przez radnych. Jedynie reprezentanci szczebla wojewódzkiego częściej postrzegali potrzebę wprowadzenia zmian. Szczegółowe dane przedstawia tabela 1.

Tabela 1

w procentach

Opinie o potrzebie wprowadzenia zmian w Konstytucji PRL	Badani z próby		
	ogólnopolskiej	radnych szczebla	
		podstawowego	wojewódzkiego
Są konieczne i potrzebne	27,7	26,9	32,5
Są potrzebne, ale niekonieczne	14,7	19,3	21,3
Są zbędne	52,6	52,2	45,3
Trudno powiedzieć	4,5	1,4	0,9

Za koniecznością zmian w Konstytucji PRL najczęściej opowiadali się badani z wyższym wykształceniem, inteligencja i mieszkańcy miast powyżej 500 tys. ludności. Nieco częściej niż ogół - respondenci w wieku 25-35 lat, pracownicy techniczno-unysłowi, członkowie SD i ZSL, osoby deklarujące przynależność do b. "Solidarności", a także badani o znacznych zainteresowaniach politycznych. Szczegółowe dane o różnicach w opiniach prezentujemy w aneksie.

Dostrzegających potrzebę wprowadzenia zmian w Konstytucji zapytaliśmy, jakie według nich poprawki, zmiany byłyby wskazane. Kwestie te (pytanie miało charakter otwarty) okazały się dla respondentów dość trudne do sprecyzowania - w obu badanych grupach wiele osób odpowiedziało "trudno powiedzieć" (25,2% - w próbie ogólnopolskiej, 30,4% wśród radnych szczebla podstawowego, a 16% - szczebla wojewódzkiego). Pozostali proponowali najczęściej (1/5 wypowiedzi) zmiany dotyczące określenia ustroju PRL. Postulowano przede wszystkim zniesienie zapisu o kierowniczej roli PZPR (10,1%), o sojuszu ze Związkiem Radzieckim (7,6%), państwowej własności środków produkcji (2,7%) oraz wprowadzenie systemu wielopartyjnego (2,8%). Na potrzebę konstytucyjnego rozszerzenia demokratyzacji życia wskazało 17% respondentów. Wymieniano tu najczęściej: wzrost swobód i praw obywatelskich (9,8%), demokratyzację systemu wyborczego (3,4%) i ogólnie życia społeczno-politycznego (2,7%) oraz zagwarantowanie wolności ruchu związkowego (1,3%). Grupa licząca 5% respondentów dostrzegała zasadność wprowadzenia postanowień o zmianach w systemie sprawowania władzy - określenia sposobu jej sprawowania (2,4%), odpowiedzialności rządu wobec obywateli (1,2%), ustanowienia urzędu Prezydenta PRL - 1,6%. Dla 8% badanych za potrzebą zmiany Konstytucji PRL przemawia fakt, że jest ona przestarzała, niezgodna z duchem reformy, w tym 5% uważa, że konieczne są jedynie poprawki częściowe, dotyczące kwestii, które się zdezaktualizowały, a 3% - że należy ją zmienić całkowicie. Około 15% wskazywało na kwestie szczegółowe związane z funkcjonowaniem państwa i społeczeństwa, takie jak: zmiana prawa karnego (4,7%), wprowadzenie nakazu pracy (3,4%), uregulowanie problemów walki z patologią społeczną (1,6%), wprowadzenie nowych zasad odbywania służby wojskowej (1,3%), ustabilizowanie pozycji rzemiosła i drobnej wytwórczości (1%). Postulowano także uregulowanie spraw: gospodarczych, socjalno-bytowych, roli inteligencji i młodego pokolenia, ochrony środowiska oraz stosunków między państwem a Kościołem (odsetki wskazań na te kwestie wynosiły mniej niż 1%).

Tabela 2

w procentach

Propozycje zmian w Konstytucji PRL	Badani z próby			
	ogólnopolskiej	radnych		
		ogółem	szczebla	
		podstawowego	wojewódzkiego	
Znieść zapis o przewodniej roli PZPR	10,1	7,3	6,7	9,0
Rozszerzyć prawa obywatelskie	9,8	7,3	7,1	7,9
Znieść zapis o sojuszu z ZSRR	7,6	2,8	2,6	3,4
Zmienić to, co przeszarża	4,9	7,0	6,1	9,6
Zmienić prawo karne	4,7	3,4	3,2	4,0
Demokratyzacja systemu wyborczego	3,4	1,9	2,0	1,7
Zmienić zapis o prawie do pracy	3,4	4,2	4,9	2,3
Zmienić całą Konstytucję PRL - nie pasuje do reformy	3,1	3,7	2,8	6,2
Wprowadzić konkurencyjny system partyjny	2,8	2,9	3,6	1,1
Większa demokratyzacja życia	2,7	6,1	4,9	9,6
Złamać monopol państwa na własność środków produkcji	2,7	4,2	3,2	7,3
Ustanowić urząd Prezydenta PRL	1,6	8,0	6,9	10,7

Również i tu nie odnotowaliśmy istotnych różnic między respondentami z obu badanych prób (tab.2). I jedni i drudzy poruszali w swych wypowiedziach te same kwestie, choć z różną częstością. Największa rozbieżność dotyczyła ustanowienia urzędu Prezydenta PRL - radni dostrzegali taką potrzebę kilkakrotnie częściej. Większą wagę przywiązywali oni także do wzrostu demokratyzacji życia i uaktualnienia Konstytucji PRL. Mniejszą zaś do kwestii zapisu o sojuszu z ZSRR.

Stosunek społeczeństwa do konstytucyjnych zasad dotyczących ustroju Polski można określić również na podstawie wcześniejszych danych¹. We wrześniu 1984 r. zdecydowana większość respondentów była przekonana o powszechnej aprobacie kształtu ustroju społeczno-gospodarczego Polski: państwowej własności środków produkcji - 65% badanych, gwarancji rodzinnej własności indywidualnych gospodarstw rolnych - 79%. Można też mówić o istnieniu konsensusu co do zasady przewodniej roli klasy robotniczej: 53% respondentów uważało, że jest ona akceptowana przez większość społeczeństwa, 26% - obojętna dla większości, a 10% - negowana przez większość. Znaczne rozbieżności wystąpiły w kwestii rozdziału Kościoła od państwa: w opinii 46% badanych jest on powszechnie akceptowany, zdaniem jednak 20% większość społeczeństwa nie akceptuje tego stanu i chciałaby go zmienić. Największe kontrowersje dotyczyły zasady kierowniczej roli PZPR w państwie i sojuszu ze Związkiem Radzieckim. Według 22% badanych istnieje konsensus co do pierwszej zasady, 29% twierdziło, że co do drugiej, około 1/3 uważało, że większość społeczeństwa odrzuca te zasady.

Reasumując można powiedzieć, że za potrzebą wniesienia zmian do Konstytucji PRL opowiedziała się znaczna część (42,4%) społeczeństwa. Najczęściej postulowano zniesienie zapisu o kierowniczej roli PZPR, o sojuszu z ZSRR (a więc akcentowano te kwestie, które budziły najwięcej kontrowersji również w badaniach z września '84) oraz konstytucyjne zagwarantowanie szerszego zakresu praw i swobód obywatelskich.

¹ Wyniki badania na temat demokracji socjalistycznej, zrealizowanego pod hasłem "Sprawy Polaków" na ogólnopolskiej udziałowej próbie dorosłej ludności (1412 osób).

ANEKS

w procentach

Grupy badanych wyróżnione ze względu na cechy społeczno-demograficzne	Opinie o potrzebie wprowadzenia zmian w Konstytucji PRL			
	są konieczne i potrzebne	są potrzebne, ale niekonieczne	są zbędne	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	32,8	15,4	47,6	4,1
Kobiety	23,1	14,1	58,0	4,8
<u>Wiek</u>				
Do 25	25,0	20,5	52,5	2,0
26-35	33,0	14,8	49,0	3,3
36-45	29,6	14,0	52,3	4,1
45-60	25,4	14,1	54,1	6,5
Ponad 60 lat	24,0	10,7	58,8	6,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	23,5	14,1	57,1	5,3
<u>Miasto:</u>				
do 20	20,5	14,0	64,9	0,6
21-100	25,7	19,3	47,4	7,6
101-500	33,5	15,2	46,1	5,2
ponad 500 tys.mieszkańców	41,0	11,3	46,7	0,9
<u>Przynależność do grupy społeczno-zawodowej</u>				
Inteligencja	42,3	16,9	40,8	0,0
Technicy	34,2	23,3	37,0	5,5
Wyspecjalizowani pracownicy umysłowi	35,9	19,0	45,3	0,0
Pracownicy biurowi	35,2	14,1	49,3	1,4
Pracownicy handlu i usług	22,6	11,3	64,5	1,6
Robotnicy wykwalifikowani	28,9	16,0	47,1	8,0
Robotnicy niewykwalifikowani	11,8	16,7	64,7	6,9
Rolnicy indywidualni	30,9	10,5	52,5	6,2
Emeryci	24,8	11,2	58,1	5,8
Uczniowie i studenci	32,0	22,7	45,3	0,0
Kobiety niepracujące	27,6	8,6	60,3	3,4
<u>Przynależność partyjna</u>				
<u>Członkowie:</u>				
- PZPR	27,6	25,3	46,5	0,6
- SD i ZSL	37,5	10,9	51,6	0,0
Nie należący do partii i stronnictw politycznych	27,4	13,6	53,8	5,3
<u>Zainteresowanie polityką</u>				
<u>Badani o zainteresowaniu:</u>				
- dużym	35,5	23,2	39,3	1,9
- średnim	34,9	16,6	47,0	1,5
- nikłym	19,7	11,3	63,1	5,9
- żadnym	19,0	8,8	61,8	10,5
Ogółem	27,7	14,7	52,6	4,5